

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
Степаненко Микола Іванович

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ
про виконану роботу у 2020 році в рамках реалізації проєкту
із виконання наукових досліджень і розробок
«Якість життя та демографічні характеристики населення Наддніпрянської України
другої половини XVIII – початку XX ст.»

Назва конкурсу: Конкурс НФДУ «Підтримка досліджень провідних та молодих учених»
Реєстраційний номер Проєкту: 2020.02/0237

Підстава для реалізації Проєкту з виконання наукових досліджень і розробок
2020.02/0237 «Якість життя та демографічні характеристики населення Наддніпрянської
України другої половини XVIII – початку XX ст.»

Рішення наукової ради Національного фонду досліджень України щодо визначення переможця конкурсу «Підтримка досліджень провідних та молодих учених» протокол від «12» жовтня 2020 року № 26.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Тривалість виконання Проєкту

Початок – 23.10.2020 дата укладання Договору про виконання наукових досліджень і розробок;

Закінчення – 2022 рік.

Загальна вартість Проєкту, 4 096 000,00 грн. (чотири мільйони дев'яносто шість тисяч грн. 00 коп.)

Вартість Проєкту по роках, грн.:

1-й рік 488 000,00 (чотириста вісімдесят вісім тисяч грн. 00 коп.)

2-й рік 1 884 000,00 (один мільйон вісімсот вісімдесят чотири тисячі грн. 00 коп.)

3-й рік 1 724 000,00 (один мільйон сімсот двадцять чотири тисячі грн. 88 коп.)

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАВЦІВ ПРОЄКТУ

до виконання Проєкту буде залучено 7 виконавців, з них:

доктори наук 2 ;

кандидати наук 2 ;

інші працівники 3 .

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГРАНТООТРИМУВАЧА ТА ОРГАНІЗАЦІЮ(Ї) СУБВИКОНАВЦЯ(ІВ) ПРОЄКТУ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, код за ЄДРПОУ 31035253. Відомча підпорядкованість: Міністерство освіти і науки України.

Коди КВЕД 85.42, 85.51, 85.52, 85.59, 56.29, 72.20.

Стратегічні напрями наукової діяльності: Гуманітарні науки та мистецтво, суспільні науки.

Ректор – Степаненко Микола Іванович.

Адреса: вул. Остроградського, будинок 2, місто Полтава, Полтавська обл., 36000.

Реалізація проєкту здійснюється на базі Центру історико-антропологічних досліджень ПНПУ імені В.Г. Короленка (координатор І. Сердюк). Центр має власне приміщення з доступом до Інтернет, обладнаними робочими місцями, оргтехнікою, комп'ютерною технікою, мультимедійним обладнанням, засобами для дистанційних конференцій (для організації дистанційної взаємодії між виконавцями), професійним безконтактним сканером для сканування необхідних архівних документів та літератури. Дане обладнання Центр історико-антропологічних досліджень отримав у результаті виконання державної науково-дослідної теми МОН України для молодих вчених «Дитина й дитинство у державно-правовому регулюванні, релігійних нормах та народних уявленнях середньовічної і ранньомодерної України (XI – XVIII ст.)» (номер державної реєстрації 0117U004973). Таким чином виконання одного наукового проєкту сприяє розвитку наступних досліджень у ПНПУ імені В.Г. Короленка.

Також виконавці проєкту мають доступ до спеціалізованих баз даних, зокрема й до головної спеціалізованої світової бази історичної наукової літератури Jstor.

Університет має значний досвід виконання держбюджетних наукових тем, відтак, надає необхідний організаційний супровід, у т.ч. й бухгалтерсько-економічний.

4. ОПИС ПРОЄКТУ

4.1. Мета Проєкту (до 200 знаків).

Дослідження якості життя у довготривалій перспективі на прикладі Наддніпрянської України другої половини XVIII – початку XX ст.; вивчення модернізаційних процесів, демографічного переходу.

4.2. Основні завдання Проєкту (до 400 знаків)

- віднайти релевантні масиви облікових джерел, сформувати вибірки та бази даних придатні для аналізу параметрів, котрі характеризують якість життя;
- дослідити зміни у структурі родин та домогосподарств регіону;
- проаналізувати основні показники народжуваності та смертності; визначити середню (очікувану) тривалість життя;
- вивчити зміни у відтворенні населення регіону; зробити висновки про особливості демографічного переходу.

4.3. Детальний зміст Проєкту:

- Сучасний стан проблеми (до 400 знаків)

Проблематика якості життя в українській історіографії залишається майже не вивченою, за винятком роботи Д. Мешкова. Застарілі узагальнення представлено у книзі російського історика Б. Міронова. Натомість «якість життя» є ключовим аспектом вивчення модернізації одразу для декількох наукових дисциплін в «західній» науці: економічна історія (R. Allen, 2001), демографія (T. Bengtsson & M. Dribe, 2011) та соціологія (M. Van Leeuwen & I. Maas, 2010).

- Новизна Проєкту (до 400 знаків)

Проєктом вперше вивчається українське суспільство другої половини XVIII – початку XX ст. з точки зору якості життя, на основі ряду маркерів: величина й структура родини, особливості смертності, народжуваності, шлюбності, тривалість життя, доходи. Буде простежено трансформацію та модернізацію великого і важливого регіону України, котрий у

XVIII ст. мав автономію та прикордонний статус, а на початку XX ст. вже належав до «внутрішніх» губерній.

- Методологія дослідження (до 400 знаків)

Проект ґрунтується на основних методологічних принципах: збір мікро-даних, аналіз змін у часі, міждисциплінарність. Ми плануємо використати статистичні моделі: difference-in-difference models та fixed effects models. Для опису та порівняння даних будуть застосовані класичні інструменти описової статистики (міри центральної тенденції), історичної демографії, джерелознавства, соціальної історії.

5. ОТРИМАНІ НАУКОВІ АБО НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ (до 2 сторінок) в поточному році/ в рамках реалізації Проєкту, зокрема:

5.1. Опис наукових або науково-технічних результатів, отриманих в рамках виконання Проєкту

Виконання Проєкту загалом передбачає отримання якісно нових наукових знань про українське суспільство XVIII–XIX ст. Реалізація Проєкту не можлива без залучення значної джерельної бази, опрацювання якої вимагає багато часу та зусиль. Відповідно до плану роботи упродовж першого етапу здійснювалася евристична робота в архівосховищах країни та укладання переліків опублікованих джерел. Колективом проєкту здійснено пошук та відбір релевантних і репрезентативних джерел, різноманітних з точки зору територіального охоплення, різноманітності даних та їх достовірності. На даному етапі група опрацювала матеріали Генерального опису 1765–1769 рр. та ревізій XVIII–XIX ст. Спочатку основна робота проводилася з описами відповідних фондів Центрального державного історичного архіву у місті Києві, Державного архіву Чернігівської області, Державного архіву Сумської області, Державного архіву Полтавської області. Із переліку понад 3 тис. джерел нами відібрано 53 переписні книги, котрі містять інформацію про мешканців 49-ти сіл та великих міст регіону: Полтави, Ніжина, Стародуба, Переяслава. Відібрані джерела є чистовиками переписів, вони охоплюють понад 30 тис. осіб з вказанням широкого спектру інформації про кожного з них; імена, стать, вік, сімейний статус, родинні відносини, стан здоров'я, місце народження та місце проживання, соціальну та станову приналежність, способи та розміри заробітку, власність. Згідно з планом реалізації Проєкту на даному етапі члени колективу відфотографували відповідні сторінки або ж робили виписки усієї необхідної інформації для її подальшого кодування під час наступних етапів дослідження. У результаті ми маємо вибірку джерел облікового характеру з інформацією про їхній зміст та локалізацію. А також бібліотеку документів (скани, копії, виписки, електронні та паперові варіанти опублікованих джерел), котрі територіально представляють усі десять полків Гетьманщини та різні повіти Полтавської й Чернігівської губерній (на рівні поперечних зрізів або ж «колективних фотографій» населення).

5.2. За наявності науково-технічної продукції обґрунтування її переваг у порівнянні з існуючими аналогами

До сьогодні історія України XVIII – початку XX ст. не вивчалася на основі такого концентрованого опрацювання облікових джерел. Жодна наукова група не ставила перед собою подібних завдань. Наразі ми напрацювали релевантну та репрезентативну вибірку джерел фіскального обліку населення, створили бібліотеку документів (скани, копії, виписки) з детальною та різноманітною інформацією про населення важливого і компактного регіону України. Інформація такого змісту та об'єму вже становить значну наукову цінність. Подібні аналоги є тільки на матеріалах західноєвропейських країн (йдеться про багаторічні опрацювання матеріалів статистики та обліку населення). Також, для нас результати даного етапу найперше важливі як джерельна база необхідна для реалізації подальших етапів Проєкту, зокрема дослідження демографічних характеристик населення та якості життя у Наддніпрянській Україні. Використавши ці джерельні напрацювання першого етапу в подальшому ми зможемо поглянути на українське суспільство другої половини XVIII –

початку ХХ ст. через призму ряду маркерів: характеристик родини і домогосподарств, демографічних параметрів, родинної економіки. На основі цього ми зможемо простежити те, як і коли суспільство реагувало на модернізаційні ініціативи, де їх сприймало, а де функціонувало домодерного, традиційного світу. У такому сенсі історія Наддніпрянщини зазначеного періоду ще не вивчалася.

5.3. Практична цінність отриманих результатів реалізації Проєкту для економіки та суспільства (стосується проєктів, що передбачають проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок)

Перший етап виконання Проєкту є підготовчим для решти наступних. Тому практична цінність його результатів проявиться вже з реалізацією усіх подальших етапів. У такому разі результати Проєкту загалом допоможуть пролити нове світло на актуальні соціальні та економічні проблеми (нерівності в оплаті праці, гендерні нерівності, регіональні диспропорції). Отримані нами знання можна буде використовувати у контексті діяльності місцевих і національних органів влади, публічних дебатів про родинну сферу, гендерні питання, демографію, економіку.

5.4. Опис шляхів та способів подальшого використання результатів виконання Проєкту в суспільній практиці.

Фінальні та проміжні результати проєкту будуть використовуватися у навчальному процесі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Київської школи економіки, Національного університету «Києво-Могилянська академія». Також отриману джерельну інформацію можна буде транслювати на популярному рівні, зокрема й через представлення у форматі аналогічному до відомого проєкту «МАПА. Цифровий атлас України», реалізованого Гарвардським інститутом українських студій.

Примітка: Анотований звіт не містить відомостей, заборонених до відкритого опублікування

Науковий керівник Проєкту
професор кафедри історії України
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
Сердюк Ігор Олександрович

(підпис)